

Kapak Konusu

YENİ İRAK HÜKÜMETİ

Ortadoğu Analiz
Ocak'11 Cilt 3 - Sayı 25

Maliki ve Allavi uzun pazarlıklardan sonra uzlaştı. Bundan sonra ilişkilerinin sağlıklı yürüyebilmesi için yetki çatışması yaşanmaması gerekiyor.

Kapak Konusu

Yrd. Doç. Dr. Serhat ERKMEN
ORSAM Ortadoğu Danışmanı
Ahi Evran Üniversitesi U.İ.B. Başkanı

YENİ IRAK HÜKÜMETİ IRAK'A NELER GETİRECEK?

What Will the New Iraqi Government Bring to Iraq?

Abstract

During the period between the election that was carried out on March 7, 2010 in Iraq and the formation of the government, the political groups in the country drove hard bargains with each other. In the current situation the leading actors, who still control the political system, are the Shi'ite Arabs and the Kurds. However, unlike the previous period, more realistic and more of a Sunnite participation was ensured. The highlight of the government is the fact that the parliament and the government show a disunity as the Shi'ite, the Kurdish and the Sunnite over again. This has become a characteristic feature of the post-invasion Iraq politics, and has been ossified. Thus, although the Iraqi government was formed after the 9 months of bargains, the government should not be expected to find solutions to Iraq's political problems. This instability environment arouses suspicions concerning the future of Iraq. Within this framework, the features of the new government and its influences on Iraq's internal politics will be handled.

Hükümetin Sünni-Şii ilişkisi açısından ise yeni bir dönem başlattığı söylenebilir. Hem seçim hem de hükümet kurma sürecinde bölge devletlerinin Irakiye'ye destek vermesi muhtemelen Şiiilerdeki "Sünni" korkusunu depreştirmiştir. Bundan sonra bu korkunun daha da artacağı söylenebilir.

Giriş

Irak'ta 7 Mart 2010'da yapılan seçimden sonra hükümet 21 Aralık 2010'da kurulabilmiştir. Seçimden sonra hükümetin kurulmasına kadar geçen süre zarfında ülkedeki siyasi gruplar arasında çetin pazarlıklar yapılmıştır. Seçimi birinci bitiren El Irakiye aylar boyunca hükümeti kurmanın kendisinin hakkı olduğunu söylerken gerek İran'ın baskıları gerekse Şii grupların yeniden bir araya gelmesi nedeniyle hükümeti kurma hakkı Nuri Maliki'ye verilmiştir. Bu durum bir anlamda Irak'ta işgal sonrası kurulan siyasi yapının devamı anlamına gelmektedir. Halen siyasi sistemi kontrol eden asıl aktörler Şii Araplar ve Kürtlerdir. Fakat, önceki dönemden farklı olarak hükümete daha çok ve gerçekçi bir Sünni katılımı sağlanmıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen ortaya çıkan hükümet herkesi memnun etmeye çalışan, neredeyse mecliste muhalefet bırakmayan bir hükümet olduğundan "yamalı bohça"ya benzemektedir. Irak gibi savaş sonrası ortamda ciddi siyasal ve sosyal travmalar geçirmiş bir ülkede ulusal birlik hükümetleri istenilen bir olgudur. Fakat, demokratik sürece geçtikten sonra her seçimde ulusal birlik hükümeti arayışı sistemin oturmadığının açık bir göstergesidir.

Hükümetin en önemli yanı, meclisin ve hükümetin yine Şiiiler, Kürtler ve Sünniler olarak bölünmüşlük sergilemesidir. Bu, Irak siyasetinin işgal sonrası döneminin tipik bir özelliği haline gelmekte ve kemikleşmektedir. Dolayısıyla, Irak hükümeti 9 aylık pazarlıklardan sonra kurulmuş olsa bile hükümetin Irak'ın siyasi sorunlarına yanıt vermesi beklenmemelidir. Bu istikrarsızlık ortamı Irak'ın geleceğine ilişkin şüpheler yaratmaktadır. İşte bu çerçevede bu makalede yeni hükümetin nitelikleri ve Irak iç politikasına etkileri ele alınacaktır.

Hükümetin Oluşumuna İlişkin Tespitler

Yeni hükümet, önceki hükümete göre 7 fazla bakanlık içermektedir. Bu bakanlıklardan birisi başbakan yardımcılığı, birisi hükümet sözcülüğü, birisi Bataklıklardan Sorumlu Devlet Bakanlığı, 4'ü ise devlet bakanlığıdır. Az sayıda bakanın her iki hükümetin kuruluşunda da yer aldığı görülmektedir. Bunların bazıları aynı görevi yapmaktadır. Bazıları ise yeni bakanlıklara atanmıştır. Her iki hükümetin kuruluşunda görev yapanlar Hüseyin Şehristani (HDK), Casim Muhammet Cafer (HDK), Sefaaddin El-Safi (HDK), Hoşyar Zebari (KDP) ve Liva Sümeysim(Sadr)'dir. Açıklanan bakanlıkların dağılımına bakıldığında tüm partiler arasında en çok sandalye kaybedenlerin İYK ve KYB'ye ait olduğu söylenebilir.

Bakanlıkların dağılımında El Irakiye'nin sisteme girmesinin etkileri açıkça görülmektedir. Önceki hükümetteki zayıf Sünni temsili yerini çok daha fazla Sünni Arap'a bırakmıştır. Kurulan hükümetin işlevsiz olduğu görülmektedir. Profesyonellikten uzak ve bilgi birikimi ve nitelikten ziyade grup liderlerinin tatmin edilmesi için kurulmuş olan hükümetin işlevsel olmayacağı açıktır. Zaten bu durum Iraklı yetkililer tarafından da kabul edilmektedir. Mevcut hükümetin yaşayabilmesi güç görünmektedir. Nuri Maliki, anayasal süre içinde hükümeti kurabilmek için pek çok şarta evet demiştir. Ancak, zaman içinde çeşitli oyunlar ve pazarlıklarla açıklarını kapatma ya da verdiği tavizleri geri alma yoluna gidecektir. Bu durum hükümetin işleyişini daha da zorlaştıracaktır.

Bakanlıkların dağılımında Şiiilerin sayısal çokluğu ve kritik makamları elde etmiş olmaları, ülkenin toplumsal gerçekliğinin yansımaları-

Kapak Konusu

Maliki için Sadr artık kolaylıkla üstüne gidilebilecek, askeri araçlarla caydırılabilecek bir aktör olmaktan çıktı.

dır. Halen 9 bakanlık vekâleten yürütülmektedir. Bunlar arasında en önemlileri güvenliğe ilişkin bakanlıklardır. Bu bakanlıklar arasında en kritik olan İçişleri Bakanlığı'dır. İçişleri Bakanlığı için 7 kişi adaydır. Bunlar arasında en önemlileri Faruk el Araji, Eski İçişleri Bakanı Müsteşarı Adnan el Esadi, Eski İçişleri Bakanı Cevad Bolani ve Akil el Tarihi'dir. Gazetelerde yer alan haberlere göre Maliki, Dava Partisi'ne ve kendisine yakın bir kişi olan Tarihi'yi seçecektir. Ancak, Esadi'nin şansı da yüksektir. Diğer bir önemli güvenlik bakanlığı olan Ulusal Güvenlik Bakanlığı ise henüz belirlenmemesine rağmen en güçlü aday önceki dönem de aynı bakanlığı yürüten Şirvan El Vaili'dir.

Savunma Bakanlığı'na ise Maliki'nin ayak diremesine rağmen Falah Nakip'in seçilmesi beklenmektedir.

Hükümetin kurulma biçiminden de içeriğinden de hiçbir grubun razı olmadığı görülmektedir. Bu memnuniyetsizlik hükümetin kurulması sonucundaki ilk açıklamalara yansımıştır. Maliki, hükümet programını açıkladığı konuşmasının giriş kısmında hükümetin içeriği nedeniyle çok eleştirildiğini ancak bunun Irak seçim sisteminin bir yansıması olduğunu belirtmiştir. Konuşmasında, ya ulusal birlik hükümeti kurulması isteğinden vazgeçilmesini ya da seçim sisteminin

Sünniler açısından çıkarılması gereken derslerden biri, Irakiye'nin her an için dağılmaya hazır bir koalisyon olduğudur. İdeolojik veya toplumsal bir tutkalı olmayan Irakiye'nin içindeki farklı ekoller ve liderlikler birbirinden kolaylıkla vazgeçebilirler.

bu kadar parçalı bir meclise izin vermeyecek şekilde düzenlenmesini ve ulusal birlik hükümetlerini daha az sayıda gruptan oluşacak şekilde dizayn edebilecek bir seçim sistemi yapılmasını savunmuştur. Maliki'nin sözcüsü sayılabilecek Sami El Askari de hükümetten duydukları rahatsızlığı dile getirmiş, bakanları başbakanın değil siyasi faktörlerin belirlediğini mevcut durumun bir modus operandi olduğunu söylemiş ve hükümetin işlerliğine ilişkin şüphelerini açıkça vurgulamıştır. Bu durum orta vadede Irak'ın yeni bir seçim yasası için çalışmalara başlayacağını göstermektedir. Ayrıca, hükümetin içinde çıkacak sorunlara karşı Maliki'nin Ulusal Birlik Hükümeti'ni sürdürmek için uğraşmayacağı çoğunluk hükümetine dönmek için eline geçen ilk fırsatı değerlendireceği söylenebilir. Bu da ülkede istikrarsızlık ve kriz yaşanmasını beraberinde getirecektir.

Irak'ta siyasi sürecin yönlendirilmesinde çok önemli bir rol oynayan Şii liderliğin de hükümetin mevcut halinden memnun olmadığı görülmektedir. Hükümete ilişkin en ilginç tepkilerden birisi Ali Sistani'nin temsilcilerinden gelmiştir. Sistani'nin Kerbala'daki temsilcisi Abdülmehti Kerbalai, hükümeti hayalkırıklığı olarak tanımlamış ve Iraklıların isteklerini temsil etmediğini söylemiş ayrıca bakanlıkların sayısını artırmanın bütçede ciddi maliyetler yaratacak olmasını eleştirmiştir. Hatta yeni bakanlar kurulunu 2003 yılından bu yana en zayıf hükümet olarak nitelmiştir.

Yeni Hükümetin Şiiler Açısından Değerlendirilmesi

Nuri Maliki'nin yeniden başbakan olması verdiği tüm tavizlere rağmen Dava Partisi ve Maliki'nin kendisi açısından önemli bir başarıdır. Seçim-

den beklediği başarıyla ayrılamayan Maliki'nin İran'ın isteği, Şiiler içindeki güç dengesi, Kürtlerin istekleri ve ABD'nin hassasiyetleri sayesinde başbakan olduğu söylenebilir. Yeni hükümet tablosu Şiiler arasındaki güç dengesini açıkça göz önüne sermektedir. İYK ve Fazilet gibi partiler artık iyice zayıflamıştır. Seçim sonuçları da bunu doğrulamaktadır. Bundan sonra Şiiler arasındaki güç mücadelesi devleti kontrol eden Şii parti ile sokağı kontrol eden Şii parti arasında geçecektir. Dava Partisi ve Nuri Maliki, devlet imkanlarını kontrol etmeyi sürdürerek güç tabanını genişletmeye çalışacaktır. Maliki'nin, Şiiler arasındaki merkezi otorite eğilimini, maddi kaynakların doğru yönetimiyle kendisine bir güç aktarımı olarak dönüştürmeyi planladığı söylenebilir. Her ne kadar son seçimde beklenen başarıyı yakalayamasa da 4 yılda hükümet olmanın gücü sayesinde Maliki'nin elde etmiş olduğu oy dikkat çekicidir. İşgalden sonra Dava Partisi Irak'ta tabana sahip değildir. İYK'nin İran desteğiyle ve düzenli örgütüyle sağlamış olduğu tabanı, hükümeti kontrol etmenin gücüyle kendisine çeviren Maliki'nin önümüzdeki dönemdeki politikası da buna yoğunlaşacaktır. Bu süreçte en büyük rakibi ise Sadr Hareketi olacaktır. Sadr Hareketi, işgalden sonra halktaki tepkiyi, devletin bıraktığı boşlukları, Şiilerin Sünnilere, eski rejime ve ABD'ye olan tepkisini, Sadr Cemaati'nin geçmişten kalan siyasi geleneğiyle birleştirerek sokakları kontrol etmeye çalışmıştır. Devletin bıraktığı boşlukları devlet dışı bir güç olarak doldurmanın en önemli avantajı sadece hizmet götürmek değil götürmemenin sorumluluğundan da kurtulmaktır. Sadr Hareketi'nin başta büyük şehirlerin sokaklarına hakim olması olgusu onu şehirli bir hareket yapmaktadır. Ancak bu güce ulaşırken kullandığı şiddet olgusu gözden kaçırılmamalıdır.

Kapak Konusu

Irak'ta uzun pazarlıklar sonucu kurulmuş olan hükümeti kısa ve uzun vadede pek çok sorun bekliyor.

Yeni hükümet öncesinde Maliki'ye ilk ve en güçlü karşı çıkış Sadrcılardan gelmekteydi. Sadrcılar elde ettikleri kritik konumu kendi lehlerine güçlü bir pazarlık aracı olarak kullandılar. Sonuçta Maliki onların desteğiyle başbakan oldu ve bakanlıkların dağılımına bakıldığında bir anlamda Bİİ içinde İYK hangi konumdaysa İUİ içinde de Sadr Hareketi o konuma yükseldi. Bu durum Maliki ile Sadr ilişkilerini başka bir boyuta taşıyacaktır. Maliki için Sadr artık kolaylıkla üstüne gidilebilecek, askeri araçlarla caydırılabilecek bir aktör olmaktan çıkmıştır. 2008 yılındaki Bağdat ve Basra operasyonlarıyla yüzlerce Sadrcıyı hapseden Maliki onlardan dolan boşluğu doldu-

arak bu şehirlerin bir kısmında aktif denetim sağlamıştı. Fakat, artık bunu yapabilecek durumda değil, çünkü aralarındaki tüm anlaşmazlıklara rağmen Sadr Hareketi Irakiye ile birlikte hükümetin en önemli destekçisi durumdadır. Özellikle, Irakiye ile Maliki'nin arasının daha da açılması hatta yollarının ayrılması durumunda Sadrcıların parlamentodaki desteği yeni bir çoğunluk hükümeti için hayati olabilir. Buna karşılık Sadrcılar da geçmişte olduğu gibi sadece muhalefet yaparak siyaset yürütemeyecektir. Elde ettiği bakanlıklar Sadrcıların eline fırsat verdiği kadar omuzlarına sorumluluk da yüklemektedir. Bunun ilk işaretleri de gelmeye başlamıştır. Sadr

BAKANLIĞIN ADI	BAKANIN ADI	BAĞLI OLDUĞU LİSTE	PARTİSİNİN ADI
Başbakan	Nuri El-Maliki	Kanun Devleti Koalisyonu	İslami Dava Partisi
Başbakan Yardımcısı	Salih Mutlak	El Irakiye Listesi	Ulusal Diyalog Cephesi
Başbakan Yardımcısı (Enerji İşlerinden Sorumlu)	Hüseyin El Şehristani	Kanun Devleti Koalisyonu	Bağımsızlar
Başbakan Yardımcısı	Roj Nuri Şiveys	Kürdistan İttifakı	Kürdistan Demokratik Partisi (KDP)
Dışişleri Bakanı	Hoşyar Zebari	Kürdistan İttifakı	Kürdistan Demokratik Partisi (KDP)
Devlet Bakanı ve Hükümet Sözcüsü	Ali El-Dabbağ	Kanun Devleti Koalisyonu	Bağımsızlar
Petrol Bakanı	Abdülkerim El Lueybi	Teknokrat	Teknokrat
Adalet Bakanı	Hasan El Şammari	Irak Ulusal İttifakı	Fazilet Partisi
Kültür Bakanı	Sadun El Duleymi	Irak'ın Birliği	Irak'ın Birliği
Bilim ve Teknoloji Bakanı	Abdülkerim Yasin El-Samarrai	El Irakiye Listesi	Yenileme Listesi (İsavi Grubu)
Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanı	Nassar El-Rubai	Irak Ulusal İttifakı	Sadr Grubu
İnsan Hakları Bakanı	Muhammet Şeya El Sudani	Kanun Devleti Koalisyonu	İslami Dava Partisi
Eğitim Bakanı	Muhammet Tamim	El Irakiye Listesi	Irak Ulusal Diyalog Cephesi (Salih Mutlak Grubu)
İletişim Bakanı	Muhammet Allavi	El Irakiye Listesi	Irak Ulusal Listesi
Sağlık Bakanı	Mecit Hamit Emin	Kürdistan İttifakı	Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB)
Göç ve Gömenler Bakanı	Dindar Necman	Kürdistan İttifakı	Kürdistan İslami Birliği
Çevre Bakanı	Sergon Sleyva		Hıristiyan
Gençlik ve Spor Bakanı	Casim Muhammed Cafer	Kanun Devleti Koalisyonu	Irak Türkmen İslami Birliği
Maliye Bakanı	Rafi El Isavi	El Irakiye Listesi	Gelecek Hareketi
Ulaştırma Bakanı	Hadi El Amiri	Irak Ulusal İttifakı	Bedir Örgütü
Sanayi Bakanı	Ahmed Nasır Deli	El Irakiye Listesi	Çözüm Partisi (Kerbuli Grubu)
Tarım Bakanı	İzzettin Devle	El Irakiye Listesi	Irakiyun Listesi (Nuceyfi Grubu)
İmar ve İskan Bakanı	Muhammed Sahip El Darraci	Irak Ulusal İttifakı	Sadr Grubu
Yüksek Eğitim ve Bilimsel Araştırma Bakanı	Ali El Edip	Kanun Devleti Koalisyonu	İslami Dava Partisi
Su Ürünleri Bakanı	Muhannet Selman El Saadi	Irak Ulusal İttifakı	Sadr Grubu
Turizm ve Tarihi Eserler Bakanı	Liva Sümeysim	Irak Ulusal İttifakı	Sadr Grubu
Belediye Bakanı (vekaleten)	Muhammed Sahip El Darraci	Irak Ulusal İttifakı	Sadr Grubu
Ticaret Bakanı (vekaleten)	Roj Nuri Şiveys	Kürdistan İttifakı	Kürdistan Demokratik Partisi (KDP)
Elektrik Bakanı (vekaleten)	Hüseyin El Şehristani	Kanun Devleti Koalisyonu	Bağımsızlar
İçişleri Bakanı (vekaleten)	Nuri El-Maliki	Kanun Devleti Koalisyonu	İslami Dava Partisi
Savunma Bakanı (vekaleten)	Nuri El-Maliki	Kanun Devleti Koalisyonu	İslami Dava Partisi
Ulusal Güvenlik Bakanı (vekaleten)	Nuri El-Maliki	Kanun Devleti Koalisyonu	İslami Dava Partisi
Bataklıklardan Sorumlu Devlet Bakanı	Hasan El-Sari	Irak Ulusal İttifakı	Irak Hizbullahı
Devlet Bakanı	Büşra Hüseyin	Irak Ulusal İttifakı	Fazilet Partisi
Devlet Bakanı	Ziya Necim		
Devlet Bakanı	Abid Hasan Mitayri	Irak Ulusal İttifakı	Sadr Grubu
Devlet Bakanı	Salah Muzahim Derviş	Irak Ulusal İttifakı	
İllerden Sorumlu Devlet Bakanı	Turhan Hasan Müttü	El Irakiye Listesi	Irak Türkmen Cephesi
Dış İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı	Ali El Sacri	Kanun Devleti Koalisyonu	
Parlamento İşlerinden Sorumlu Devlet Bakanı	Sefaaddin El-Safi	Kanun Devleti Koalisyonu	Bağımsızlar
Uzlaşmadan Sorumlu Devlet Bakanı (vekaleten)	Ali El Edip	Kanun Devleti Koalisyonu	İslami Dava Partisi
Kadınlardan Sorumlu Devlet Bakanı (vekaleten)	Hoşyar Zebari	Kürdistan İttifakı	Kürdistan Demoratik Partisi (KDP)
Sivil Toplum Örgütlerinden Sorumlu Devlet Bakanı (vekaleten)	Dindar Necman	Kürdistan İttifakı	Kürdistan İslami Birliği

Kapak Konusu

Hareketi son bir aydır. Esaibi Hak (önceden Sadr Hareketi'nin parçası olan en güçlü silahlı örgütlerden birisi) ile arasındaki köprüleri atmıştır. Muktada Sadr'ın son dönem açıklamalarının birçoğu bu örgüte ilişkindir. Sadr, açık bir şekilde hükümet ile örgüt arasında kalmayacağını göstermektedir. Örgütün zamansız ve kontrolsüz şiddet eylemleri ve Sadrcıların politik liderliğinden farklı bir inisiyatif üstlenme çabası Muktada Sadr'ı kendi içindeki zararlı grupları temizlemeye itmektedir. Benzeri bir durum daha önce 2007 yılı sonları ve 2008'de de yaşanmıştır. Sadrcılar, Maliki'nin ve ABD'nin bazı operasyonlarını içlerinde fazla palazlanan ve kontrol dışına çıkan bazı grupları "temizlemek" için kullanmışlardır. Şimdi ise hükümetin içinde olmanın sorumluluğuyla bazı grupları kontrol etmek istemektedirler. Bu durum Sadrcıların sokakları kontrol etme çabasından ve bu çaba içinde silahlı güç bulundurma isteğinden vazgeçtiği anlamına gelmemektedir. Sadr Hareketi'nin ne sokaklardan ne de milislerinden vazgeçeceği düşünülemez. Tersine, Maliki ile nihai hesaplaşma için bu tür bir güce ihtiyacı vardır. Bu gücünü de korumaktadır. Özellikle, hükümetin kurulma sürecinde birçoğu bombalama ya da adam öldürme eylemlerine katılmış olan yüzlerce Sadr yanlısı tutuklunun Maliki tarafından saliverilmesi bu insanların gözünde arkalarında siyasi bir gücün olduğu inancını artırmıştır. Bu durumun Filistin'de Hamas'a sağladığı yararlar dikkate alındığında Sadr Hareketi'nin silahlı mücadeleden vazgeçmesinin mantıksız olacağı görülecektir. Ayrıca, muhtemelen basit birer eylemci olarak hapse giren yüzlerce Sadr taraftarının hapiste geçirdikleri süre boyunca indoktrinasyona tabi tutuldukları ve gerçek birer militana dönüştüklerini tahmin etmek de güç olmayacaktır. Yani Sadr'ın sokak gücü son salivermelerle birlikte eskisinde de daha güçlü hale gelmiş olabilir. Fakat muhtemelen Sadrcı liderlik bu gücün tam bir politik kontrol altında olmasını istemektedirler. Şu ana kadar 6 bakanlık elde eden ve gücünü artırma potansiyeli bulunan Sadr Hareketi bunu sistem içinde ve doğru zamanlamayla kullanma tarafındadır.

Yeni Hükümetin Sünniler Açısından Değerlendirilmesi

Yeni hükümetin Sünniler açısından ilk sonucu seçimi kazanmalarına rağmen iktidarı kontrol etmelerine izin verilmeyecek olmasıdır. Bölge devletlerinin ve ABD'nin desteğine rağmen hükümeti kuramayan Sünniler bu durumdan önemli bir ders çıkarmalıdır. Irak'ta siyasi sistemin yapıtaşları hala ABD'nin işgal sonrasında attığı gibi durmaktadır. Bu denklem Şii ittifakı ve Kürt ittifakı ortaklığının rahatlıkla Irak'ı siyasi sistemini kontrol edeceğidir. Bu nedenle, bu ittifaklarda büyük çaplı bir ayrışma sözkonusu olmadıkça Sünnilerin sistem içindeki en iyi rolü ikinciliktir.

Sünniler açısından çıkarılması gereken ikinci ders Irakiye'nin her an için dağılmaya hazır bir koalisyon olduğudur. İdeolojik veya toplumsal bir tutkalı olmayan Irakiye'nin içindeki farklı ekoller ve liderlikler birbirinden kolaylıkla vazgeçebilirler. Hükümet kurma pazarlıkları Irakiye açısından her bir liderin kendisine bir bakanlık almasına dönüşmüştür. Bu süreç içinde Irakiye içinde kırılmalar oluşmuş, ancak hükümet pazarlıklarında sağlam durabilmek için koalisyon dağılmamıştır. Orta vadede çeşitli nedenlerle Irakiye'nin parçalanması artık daha güçlü bir ihtimal haline gelmiştir. Bakanlık ya da benzeri önemli konumlara erişen liderlikler kendi yollarını daha rahat çizebileceklerdir. Gruplardan birisi diğeri için çıkarını terk etmek istemeyecektir. Özellikle, Tavafuk'un da zayıfladığı bir ortamda her halükarda yapılacak seçimi kazanaçağını planlayan Irakiye'nin uzun süreli ve kalıcı bir siyasi oluşumdan ziyade seçim zamanlarında ortaya çıkacak bir seçim ittifakına dönüşeceği söylenebilir.

Hükümetin Sünni-Şii ilişkisi açısından ise yeni bir dönem başlattığı söylenebilir. Hem seçim hem de hükümet kurma sürecinde bölge devletlerinin Irakiye'ye destek vermesi muhtemelen Şiiilerdeki "Sünni" korkusunu depreştirmiştir. Bundan sonra bu korkunun daha da artacağı söylenebilir. Genel olarak hükümet programında Sünniler ile Şiiileri karşı karşıya getirecek büyük

Kapak Konusu

Irak'ın uzun pazarlıklar sonucu kurmuş olduğu hükümeti kısa ve uzun vadede pek çok sorun beklemektedir. Hükümetin öncelikli sorunu ayakta kalabilmek ve bir krize yol açmayacak şekilde görevlerini yerine getirmektir.

sorunlar yoktur. Fakat, Şiilerin güvenlik kurumlarını kontrol etme çabası ülkede bir ikilik yaratabilir. Allavi'nin başkanlığını yapacağı konseyin yetki sahası ile Maliki'nin yetkilerinin çatışması hükümet içinde iki başlılık yaratabileceğinden en önemli kriz tetikleyicisidir. Bu durum hassasiyetle takip edilmelidir. İkincisi eğer Maliki, Kürtlere verdiği sözleri tutarsa o zaman Sünniler kendilerine yönelik ortak bir Şii-Kürt komplosu hissedecektir. Bu durum, özellikle nüfus sayımına izin verilmesiyle başlayabilir. Bu nedenle, Sünni-Şii ilişkisinin çok da istikrarlı olmayağı söylenebilir.

Yeni Hükümetin Kürtler Açısından Değerlendirilmesi

Hükümetin kurulmasında Sadrcılar ile birlikte en kilit rolü oynayan Kürtlerin hükümetin oluşumunda 3 önceliği vardı: Celal Talabani'nin Cumhurbaşkanı olması, Dışişleri Bakanlığı'nı almak ve Petrol Bakanlığı'na Şehristani'nin getirilmemesi. Kürtlerin bu 3 temel hedefinin 2.5'ünü başardığı söylenebilir. Talabani Cumhurbaşkanlığı'nı, Zebari Dışişleri Bakanlığı'nı korumuştur. Petrol Bakanlığı'na ise Şehristani getirilmemiştir. Fakat Şehristani'nin Başbakan Yardımcılığı'nın enerji işleriyle ilişkili olması Kürtlerin isteğinin tam olarak yerine gelmemesine neden olmuştur. Yani, hala petrol ve doğal gaz işinin üzerinde Şehristani'nin gölgesi dolaşacaktır. Ayrıca hükümet kurulmadan önce Kürt yetkililerin açıklamaları cumhurbaşkanlığını, bir başbakan yardımcılığını, bir bağımsız bakanlığı istediklerini gösteriyorlardı. Yeni bakanlar kurulu, tüm bunları başardıklarını göstermektedir.

Kürtlerin yeni hükümetten nasıl etkilendiği iki bağlamda incelenmelidir: Kürtler ile merkezi hükümet arasındaki ilişki ve hükümetin Kürt-

lerin iç politikasına etkileri. Kürtler ile merkezi hükümet arasındaki ilişki önümüzdeki dönemde çetrefil bir dönemden geçecektir. Kürtlerin her fırsatta dile getirdiği husus, hükümetin kurulması için 19 maddeden oluşan bir taleplerinin olduğudur. Bu talepler içinde Kürtler için en önemli maddeler, cumhurbaşkanlığı, petrol yasası, 140. maddenin uygulanmasıdır. Kürtler, 19 maddelik taleplerinin Maliki tarafından kabul edildiğini ileri sürmelerine rağmen açık kaynaklarda bu talebin Kürtlerin daha önceden üstünde ısrarla durduğu gibi Maliki tarafından yazılı olarak taahhüt altına alındığına ilişkin bir bilgi yoktur.

Hükümet Kürtlerin beklentileri çerçevesinde değerlendirildiğinde şunlar söylenebilir. Hükümetin kurulması sürecinde Kürtlerin bakanlıkların dağılımında en hassas olduğu konu Petrol Bakanlığı'na kimin getirileceğiydi. Basında çıkan haberler hem Kürtlerin hem de yabancı petrol şirketlerinin yeniden Şehristani'nin bakanlık yapmasını istemediği ve bu yönde Maliki'nin üzerine bir baskı kurdukları yönündeydi. Bu konuda iki temel gelişme yaşandı. Maliki, özellikle Kürtlerin baskısı üzerine Şehristani'yi bakan yapmadı. Bununla birlikte, Şehristani'nin eski yardımcısı ve Dava Partisi'ne yakın bir isim olan El Lueybi'yi bakanlık koltuğunu oturttu. Şehristani ise Enerji İşlerinden Sorumlu Başbakan Yardımcısı oldu. Yani, hala enerji işlerine ilişkin en kritik kararlarda onun imzası olacaktır. Lueybi, Petrol Bakanı olduktan sonra ilk icraatı Kürtlerin petrol satışına ilişkin açıklama yapmak oldu. Yeni bakanın ilk mesajlarının sertlik dozajı Şehristani'niyle karşılaştırılamayacak derecede düşüktür. Nitekim, Kürt yetkililer Lueybi'nin petrol bakanlığını, sahadaki işler konusunda tecrübeli ve siyaseti teknik işlere bulaştırmayacak bir kişinin atanmasını memnun olduklarını söyleyerek

Kapak Konusu

olumlu karşıladılar. Yeni bakan aslında ilk açıklamalarında Kürtleri çok da memnun edecek şeyler söylemedi. Kürtlerin dünyaya petrolü ancak ulusal ihracat ağıyla satabileceğini ve bunun da hükümet bütçesine gideceğini açıkladı. Bu sorun birkaç ay önce merkezi hükümet ile Erbil'deki bölgesel hükümet arasındaki krizin temel nedeniydi.

Özellikle İran üzerinden ucuz fiyatlarla Bandar İmam limanına Kürtlerin kaçak petrol satması Irak Petrol Bakanlığı'nı harekete geçirmişti. Çünkü, bu petrolün çıkarılması ve satılması kaçak yollarla yapılıyor ve para tamamen kuzeydeki bölgesel yönetimin kasasına gidiyordu. Yeni bakanın vurgusundaki yumuşama ise Kürtlerin petrolü bu yolla ihracına karşılık merkezi hükümetin kuzeydeki sahalarda gerekli geliştirme işlemlerini yapacağıydı. Yeni Petrol Bakanı'nın diğer önemli açıklaması kuzeyde petrol anlaşmaları yapan şirketlerin anlaşmalarını tanıyacak olmalarıdır. Son birkaç yıldır bölgesel yönetim ile merkezi hükümet arasındaki en önemli sorunlardan birisi buydu. Merkezi hükümetin Kürtlerle anlaşma imzalayan şirketleri kara listeye alması büyük petrol şirketlerini oradan uzak tutuyordu. Bu nedenle kuzeye genellikle Irak'ın geri kalanında ihale alma şansı bulunmayan küçük şirketler katılıyordu. Şimdi bu durum tersine dönebilir ve Kuzey Irak'ı büyük petrol şirketlerinin stratejik olarak gördüğü alanlara sokabilir. Lueybi'nin muhtemelen asıl derdi, petrol ihracatını artırmaktır. Irak, günde 12 milyon varil petrol ihracatı gibi kısa vadede gerçekçi olmayan bir hedef koymuştur. Halihazırda Irak günde 2.25 milyon varil petrol üretmekte ve bunun yaklaşık 1.9 milyonunu satmaktadır. Bu boşluğu doldurmak için Petrol Bakanlığı her şeyi yapmaya hazır bir görüntü çizmektedir. Kuzeyden gelecek 150.000 varil de bu hedefe ulaşmak için bir adım olarak görülmektedir. Ancak, Lueybi'nin bu girişiminin Şehristani'ye takılması olasılığı yüksektir. Bu ise yine Kürtler ile Şehristani arasında gerginlik yaşanması demektir.

Kürtler için diğer önemli madde ise 140. Madde-nin uygulanmasıdır. Bu sürecin başlatılabilmesi

için nüfus sayımının yapılması konusunda ciddi baskılar yapan Kürtlerin bu baskısı karşısında Maliki'nin söz verdiği düşünülmektedir. Şu ana kadar konu ertelenebilmiştir. Fakat, sayımın ne kadar erteleneceği büyük bir soru işareti taşımaktadır. Buna karşılık Kürtler, 140. Madde konusunda sessiz sedasız bir adım atarak uygulamaya bir adım daha yaklaşmıştır. Bütçe görüşmeleri sırasında petrol ihracatındaki tartışma nedeniyle oturumu terk eden Kürtler daha sonra geri dönmüşlerdir. Bütçenin açıklanması bu geri dönüşe aydınlığa kavuşturmuştur. Bütçeden 140.maddenin uygulanması için 172 milyar dinar (yaklaşık 1.45 milyar dolar) tahsis edilmiştir. Bu Kürtler için önemli bir kazanım olarak görülmektedir.

Hükümetin Kürtlerin iç politikaları açısından değerlendirilmesinde ise iki husus göze çarpmaktadır. Bunlardan birincisi, KYB'deki büyük kan kaybının devam etmesidir. Önceki hükümetlerde birisi başbakan yardımcılığı olmak üzere 3 bakanlığa sahip olan KYB, bu hükümette sadece 1 Sağlık Bakanlığı'nı alabilmiştir. Buna karşılık önceki hükümette 3 bakanlığa sahip olan KDP bu hükümette 2 bakanlık almıştır. Ancak aldığı bakanlıklardan birisi başbakan yardımcılığı diğeri ise Dışişleri Bakanlığı'dır. KDP'nin Kürt bölgesini domine etmesinden sonra seçim sonuçlarında elde ettiği milletvekili sayısını bakanlıklara da yansıtmış olması Kuzey Irak'ta KDP lehine bozulan dengeyi açıkça göstermektedir. Ancak, buna rağmen Talabani'nin cumhurbaşkanlığını almış olması KYB'yi de KDP'yi de rahatlatmaktadır. Bu durum sonucunda KDP'liler arasında Talabani'nin Kuzey Irak'a daha az ilgi göstereceği ve KDP'nin daha güçleneceği varsayımı yapılmaktadır.

Hükümetteki Kürt varlığının diğer bir iç boyutu ise Değişim Listesi'nin (Goran Listesi) hükümetin dışında kalmasıdır. Seçimlere Kürt İttifakı'ndan ayrı giren ve bu tavrını hükümet kurma sürecinde de devam ettiren Değişim KDP ve KYB'nin kendilerine bakanlık verilmesini özel bir çabayla engellediği ve Maliki'nin de bunu uyguladığını belirterek muhalefete çekilmiştir. Böylece Irak parlamentosundaki tek muhalif

Kapak Konusu

parti haline gelmiştir. Muhtemelen Goran, önümüzdeki dönemde Kürtlerin isteklerinin hiçbirinin gerçekleşmeyeceğini ve bunun üzerinde mevcut Kürt partilerini eleştirebileceğini düşünmektedir. Bunun ilk örneği hükümet kurulur kurulmaz yaşanmıştır. Değişimin milletvekillerinden Latif Şeyh Mustafa Kürtlerin 140. maddenin uygulanması için garanti almadığını bu nedenle maddenin uygulanma şansının büyük ölçüde azaldığını ileri sürmeye başlamıştır. Goran'ın başarısı Kürtlerin yeni hükümetten istediklerini ne kadar alacağına bağlı olarak değişebilecektir.

Kürtler ile yeni hükümet arasındaki ilişkilerin geleceğini belirleyecek olan iki temel konu bulunmaktadır. Bunlar yukarıda da belirtildiği gibi petrol yasası ve 140. maddenin uygulanmasıdır. Maliki bu konularda Kürtlere kişisel söz vermiş olsa bile bunu tutabilmesi zor görünmektedir. Özellikle milliyetçi Arapların karşı çıkışı hükümeti zor durumda bırakacaktır. Bu nedenle, hükümet kurma sürecinde Kürtler ile Maliki arasında başlayan flörtün sürmesi Irak'ya ile Maliki arasındaki ilişkilere bağlı olacaktır.

Sonuç

Yukarıda çizilmeye çalışılan tablodan da görülebileceği gibi Irak'ın uzun pazarlıklar sonucu kurmuş olduğu hükümeti kısa ve uzun vadede pek çok sorun beklemektedir. Hükümetin öncelikli sorunu ayakta kalabilmek ve bir krize yol açmayacak şekilde görevlerini yerine getirmektir. Ancak, her grubu tatmin etmek için bilgi ve tecrübe yerine siyasi dengelere göre dağıtılmış bakanlıkların işlevlerini ne kadar yerine getirebileceği büyük bir soru işareti taşımaktadır. Yapılan görüşmeler ve süreçten çıkarılan genel izlenim bakanlıkların grupların kendi taraftarlarına pay dağıtma araçlarına dönüşmesi ihtimalinin güçlü olduğu yönündedir. Bu durum işgalden sonra ekonomik, toplumsal ve siyasi anlamda büyük yaralar alan Irak'ın yaralarının kısa sürede sarılamayacağını göstermektedir. Ülkenin en temel sorunları olan devlet otoritesinin yeniden inşası, rejimin tanımının netleşmesi, en temel ekonomik kaynak olan petrole ilişkin bir yasa çıkarılması, etnik ve mezhepsel ayrımcılığın giderilmesi gibi konular olan Irak'ın yeni hükümetinin bu sorunların üstesinden gelmesi çok güç görünmektedir.